

WATCH DOG.MD
WE WATCH THE GOVERNMENT FOR YOU

EXCEPȚIA DE NECONȘTUȚIONALITATE: O ANALIZĂ A UNEI INVOLUȚII JURIDICE

Comunitatea WatchDog.MD

Autor: Alexandru Bot, expert în drept

EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE: O ANALIZĂ A UNEI INVOLUȚII JURIDICE

Prezentul studiu este dedicat instituției excepției de neconstituționalitate, mecanism prin care orice persoană implicată într-un litigiu judiciar poate sesiza Curtea Constituțională atunci când pune la îndoială constituționalitatea normelor, care urmează să fie aplicate cazului. Totuși algoritmul de sesizare este destul anevoios, fiind rodul unor reguli create de însăși Curtea Constituțională. Astfel, acesta constă în „pre-examinarea” sesizărilor de acest gen în ședință închisă, fără anunțarea părților despre data și ora ședinței. Această „pre-examinare” a fost convențional denumită procedură de admisibilitate, în limitele căreia Curtea decide de facto dacă face sau nu să examineze sesizarea. Respectiva procedură a generat și consecințe contradictorii. Spre exemplu, în mod inexplicabil, sesizări care la o anumită dată au fost declarate inadmisibile, la o distanță de 1-2 ani sunt acceptate spre examinare în fond, iar legea contestată e declarată neconstituțională. Mai nou, deciziile de inadmisibilitate au devenit și sursa unor crize politice. În acest sens, e cazul să ne amintim de „mica revoluție” din 08 iunie 2019. Circumstanțele zilei menționate sunt importante din punct de vedere juridic, deoarece în ziua precedentă Curtea Constituțională a mai emis un soi de act de mare importanță națională și mică valoare juridică. În particular, e vorba de [Decizia de inadmisibilitate nr. 83](#) prin care Curtea și-a propus indirect să interpreteze noțiunea de 3 luni pentru formarea Guvernului din art. 85 alin. (1) din Constituție. Astfel, magistrații Curții, fără ca cineva să le solicite acest lucru, s-au apucat să clarifice sensul noțiunii de 3 luni, care fie echivalează cu 90 zile, fie variază în dependență de luna concretă sau caracterul bisect al anului de referință. În rezultat, Curtea a optat pentru prima variantă și a zis că termenul de formare a Guvernului a expirat la 07 iunie 2019, iar legislativul s-a făcut adept al celeilalte opțiuni și s-a apucat să formeze Guvernul la 08 iunie 2019. Ceea ce a urmat e demn de un scenariu de film: Curtea suspenda președintele ales, constata circumstanțele de dizolvare a Parlamentului, iar deputații coalizați investeau Guvernul și adoptau declarații tari despre caracterul capturat al republicii. Deznodământul acestei epopei coincide cu data de 15 iunie 2019, când Curtea Constituțională a emis [Hotărârea nr. 16](#) prin care și-a revizuit actele emise în săptămâna precedentă, inclusiv Decizia de inadmisibilitate nr. 83 din 07 iunie 2019. Circumstanțele din perioada 7 – 15 iunie 2019, demonstrează o dată în plus că găselnița cu denumirea „inadmisibilitate” nu e o chestiune efemeră, ridicată la rang de normativitate, cu un potențial de a produce consecințe iremediabile.

În final, cu regret constatăm că ceea ce trebuie să asigure accesul la Curtea Constituțională, finalmente s-a calcinat într-o serie de texte legislative și o practică, care face extrem de anevoioasă accesarea Curții.

Această stare de lucruri sigur că nu poate fi acceptată. Astfel, pentru a redresa situația Parlamentul cel puțin trebuie să opereze de urgență modificări la Codul Jurisdicției Constituționale cu reglementări clare și exhaustive, care să configureze procedura de admisibilitate. La rândul său, Curtea Constituțională ar trebui să renunțe la practica examinării prealabile a sesizărilor în ședințe închise și neanunțate public, iar pentru a putea prelucra un număr mai mare de sesizări urmează a fi deblocat procesul de selectare și angajare a judecătorilor-asistenți. Or, deși art. 35 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, nr. 317 din 1994, reglementează drept obligatorie suplinirea

funcțiilor de judecători-asistenți, concursul pentru selectarea acestora nu a mai fost organizat mai bine de un deceniu.

Conform art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituție una din atribuțiile Curții Constituționale constă în rezolvarea cazurilor excepționale de neconstituționalitate a actelor juridice, sesizate de Curtea Supremă de Justiție.

Problema excepțiilor de neconstituționalitate, cum sunt denumite uzual cazurile înveredate de art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituție, a fost pentru prima dată dezbătută de către Curtea Constituțională în carul Hotărârii nr. 15 din 06.05.1997 cu privire la interpretarea art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituția Republicii Moldova. Astfel, în limitele Hotărârii menționate Curtea a conchis că sintagma „excepția de neconstituționalitate” în sensul dispoziției art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituție poate fi interpretată ca procedură de inițiere de către instanțele ordinare de judecată, la inițiativa părților sau din oficiu, a controlului conformității unei legi sau altui act normativ în întregul său, ori în majoritatea cazurilor parțial cu normele constituționale. Această procedură este o abatere de la regula generală, stabilită în art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție și art. 25 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, și prin natura sa este o excepție.

În aceeași Hotărâre, Curtea Constituțională s-a expus și asupra actelor ce pot fi supuse controlului constituționalității în ordinea procedurii de examinare a excepției de neconstituționalitate, precum și asupra calității subiectului cu drept de sesizare. Astfel, în sensul procedurii de examinare a excepției de neconstituționalitate, Curtea se pronunță asupra constituționalității legilor și altor acte normative cu caracter coercitiv, general și obligatoriu (adoptate sau emise de autoritățile publice centrale) ce au incidență asupra examinării unui litigiu de către o judecată ordinară, procedura de control fiind inițiată pe cale de excepție de către această instanță prin intermediul Curții. Totodată, Curtea a reținut că în baza art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituție exclusiv Curtea Supremă de Justiție, în baza propunerii judecătorești ordinare, are dreptul de a sesiza Curtea Constituțională.

Pe parcursul evoluției practicii de jurisdicție constituțională și creșterea rolului Curții Constituționale, s-a identificat necesitatea de a lărgi competențele Curții Constituționale și în privința cauzelor judiciare particulare. Astfel, La 28 septembrie 2004 un grup de 35 de deputați în Parlament a depus spre avizare proiectul legii pentru completarea art. 135 și modificarea art. 136 din Constituția Republicii Moldova. Proiectul prevedea *inter alia* modificarea art. 135 alin. (1) din Constituție, care trebuia să includă om nouă atribuție a Curții Constituționale, în speță dreptul de a se pronunța, după epuizarea căilor de atac, asupra cererilor prin care se pretind încălcări ale drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, provenite dintr-o lege, dintr-un act administrativ, dintr-o hotărâre judecătorească sau dintr-o omisiune a autorităților publice. Cu alte cuvinte, modificarea propusă cimentă bazele instituției recursului constituțional, care ar fi permis ca orice persoană care reclamă încălcări ale drepturilor și libertăților fundamentale ale omului să acceseze Curtea Constituțională în vederea apărării cauzei sale.

E de remarcat că modificarea propusă a fost salutăată de către Curtea Constituțională, care în Avizul nr. 1 din 16.12.2004 asupra proiectului de lege pentru completarea art.135 și modificarea art.136 din Constituția Republicii Moldova, a statuat că *instituirea recursului constituțional la nivel național va contribui la protecția mai*

eficientă a drepturilor și libertăților statuate atât de Constituția Republicii Moldova, cât și de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte. Prin examinarea recursurilor constituționale Curtea se va pronunța, în primă și ultimă instanță, asupra încălcărilor comise în acest sens de autoritățile publice și instanțele de judecată.¹

Au existat, însă, și opinii divergente cu referire la subiectul amintit supra. Astfel, judecătorul Curții Constituționale, Mircea Iuga, a obiectat că investirea Curții Constituționale cu atribuția improprie de examinare a „recursului național” și revizuirea în acest sens a Constituției încalcă principiul unității materiei constituționale, deoarece modificările propuse contravin în mod flagrant dispozițiilor art. 6, art. 20, art. 114, art. 115, art. 119 și art. 134 din Constituție, învederînd imixtiunea Curții în activitatea puterii judecătorești.

Mai mult, judecătorul vizat a subliniat că sesizarea Curții Constituționale de către cetățeni este stipulată expres de lit. g) a art. 135 din Constituție, prin ridicarea excepțiilor de neconstituționalitate. **Este necesar doar ca, printr-o modificare, dreptul de sesizare a Curții Constituționale să fie atribuit oricărei instanțe judecătorești.** Altfel spus, judecătorul opina în sensul eliminării rolului de filtru al Curții Supreme de Justiție atunci când se ridică o excepție de neconstituționalitate.

Funcția de control al Curții Supreme de Justiție, în cadrul procedurii definite de art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituție, a fost rediscutată de către Curtea Constituțională și în 2007. Astfel, la 13 martie 2007 Curtea Constituțională a fost sesizată de Judecătoria Fălești asupra excepției de neconstituționalitate a Legii nr.186-XVI din 29 iunie 2006 „Pentru modificarea și completarea Legii nr.1225-XII din 8 decembrie 1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice”. În fundamentarea dreptului său de sesizare directă a Curții Constituționale, Judecătoria Fălești a invocat art.12¹ din Codul de procedură civilă în redacția Legii nr.244-XVI din 21 iulie 2006 „Pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă al Republicii Moldova”, care conferea tuturor instanțelor judecătorești dreptul de sesizare directă a Curții Constituționale. Accentuăm, că în versiunea primară a Codului Procedură Civilă nu exista reglementată instituția excepției de neconstituționalitate, aceasta fiind introdusă prin Legea nr.244-XVI din 21 iulie 2006, anterior menționată². Or, în formula inițială a art. 12¹ al Codului de Procedură

¹ Recursul constituțional a fost subiect de dezbatere și în limitele Decizie Curții Constituționale nr. 16 din 04.12.2006 asupra sesizării pentru interpretarea art. 135 din Constituția Republicii Moldova. Prin Decizia dată Curtea Constituțională nu a acceptat spre examinare sesizarea Ministrului Justiție Vitalie Pîrlog, prin care acesta a cerut interpretarea art. 135 din Constituție integral în sensul dacă Parlamentul poate abilita Curtea Constituțională cu alte atribuții, decât cele stipulate de art. 135 alin. (1) din Constituție, fără revizuirea acesteia. În particular ministrul susținea că întrucât Legea Supremă nu interzice investirea Curții Constituționale cu alte atribuții, decât cele prevăzute de art.135 alin. (1) din Constituție, Parlamentul poate să extindă prin lege competența Curții Constituționale. În opinia sa, Curții Constituționale i se poate conferi competența de a examina sesizările cetățenilor care se pretind vătămăți într-un drept garantat de Constituție sau de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte fără a opera modificări în Legea Supremă. Astfel, în sesnul sesizării formulate Curtea a reținut că intenția de a o abilita cu atribuții în materia exercitării jurisdicției constituționale poate fi realizată numai pe calea revizuirii Constituției, prin adoptarea legii cu privire la modificarea Constituției – lege constituțională. Abilitarea Curții cu atribuții în materia jurisdicției constituționale fără modificarea Constituției ar însemna de fapt revizuirea statutului constituțional al Curții, destinația și semnificația activității căreia este de a garanta supremația Constituției.

² Evidențiem că instituția excepției de neconstituționalitate era reglementată de Codul de procedură civilă al Republicii Moldova din 26.12.1964, fiind introdusă prin Legea pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă, nr. 942 din 18.07.1996. În același context art.7 alin.(3) din varainata originală a Codului de procedură penală prevedea: „Dacă, în procesul judecării cauzei, instanța constată că norma juridică ce urmează a fi aplicată contravine prevederilor Constituției și este expusă într-un act juridic care poate fi supus controlului constituționalității, judecarea cauzei se suspendă, se informează Curtea Supremă

Civilă nu era prevăzută sesizarea Curții Constituționale prin intermediul Curții Supreme de Justiție, circumstanță de care a și uzat Judecătoria Fălești atunci când a sesizat direct Curtea Constituțională.

Sesizarea formulată de Judecătoria Fălești a fost „soluționată” în limitele Deciziei nr. 43 din 26.03.2007, nefiind acceptată spre examinare. În limitele Deciziei sale Curtea Constituțională a citat insistent atât Hotărârea nr. 15 din 06.05.1997 cu privire la interpretarea art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituția Republicii Moldova, în sensul în care Curtea Constituțională poate fi sesizată în ordinea ridicării excepției de neconstituționalitate de o instanță judecătorească doar prin intermediul Curții Supreme de Justiție, cât și Avizul nr. 1 din 16.12.2004 asupra proiectului de lege pentru completarea art.135 și modificarea art.136 din Constituția Republicii Moldova, sub aspectul că proiectul de revizuire a Constituției așa și nu a mai fost adoptat de Parlament, iar posibilitatea sesizării Curții Constituționale de orice instanță judecătorească direct, fără intervenția Curții Supreme de Justiție, poate fi admisă numai după revizuirea Constituției.

Totodată, înțelegând că art. 12¹ al Codului de Procedură Civilă nu prevedea atribuții speciale de control pentru Curtea Supremă de Justiție în cadrul examinării cererilor de ridicare a excepției de neconstituționalitate, Curtea Constituțională paralel Deciziei nr. 43 din 26.03.2007 a emis și o Adresă. Prin conținutul Adresei, Curtea a cerut ca prevederile Codului de Procedură Civilă să fie modificate în sensul reglementării atribuțiilor Curții Supreme de Justiție la exercitarea dreptului de ridicare a excepției de neconstituționalitate. Prescripțiile adresei au fost executate abia la 01.12.2012 prin Legea nr. 155 din 05-07-2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă al Republicii Moldova.

Finalmente eforturile de a debloca accesul direct către Curtea Constituțională s-au încununat cu Hotărârea nr. 2 din 09.02.2016 pentru interpretarea articolului 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituția Republicii Moldova (excepția de neconstituționalitate), prin textul căreia s-a reușit eludarea filtrului Curții Supreme de Justiție în cadrul procedurii de ridicare a excepției de neconstituționalitate și de sesizare a Curții Constituționale. E de notat că însăși Hotărârea menționată *supra* a fost adoptată ulterior examinării sesizării nr. 55b din 09.12.2015 formulate de către Curtea Supremă de Justiție, prin care ultima a solicitat interpretarea art. 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituție, în următorul format:

1) Este în drept Curtea Supremă de Justiție să refuze instanțelor judecătorești sesizarea Curții Constituționale cu privire la excepția de neconstituționalitate, ridicată de către acestea în cadrul unui proces, ținând cont de redacția art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituție?

2) Care este rolul Curții Supreme de Justiție în procesul sesizării Curții Constituționale, prin raportare la dreptul instanțelor judecătorești de toate nivelurile de a ridica excepția de neconstituționalitate?

3) Sunt în drept instanțele judecătorești să refuze părților ridicarea excepției de neconstituționalitate?

Din textul sesizării nr. 55b din 09.12.2015, deducem că Curtea Supremă de Justiție, în mod surprinzător, s-a preocupat de problema accesului direct pentru părțile

de Justiție, care, la rândul său, sesizează Curtea Constituțională”. Astfel, este inexplicabilă omisiunea legiuitorului de a reglementa instituția excepției de neconstituționalitate în limitele Codului de Procedură Civilă, adoptat la 30.05.2003.

litigante, după caz, instanțele ierarhic inferioare la mecanismul de sesizare a Curții Constituționale. Astfel, din argumentarea sesizării reținem:

Potrivit autorului sesizării, deși excepția poate fi ridicată în cadrul oricărei instanțe de judecată, art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituție atribuie Curții Supreme de Justiție competența de a sesiza Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate.

Autorul sesizării consideră că se creează situația în care, pe de o parte, instanțele sunt în drept și în același timp obligate să ridice excepția de neconstituționalitate, iar, pe de altă parte, sesizarea Curții Constituționale poate fi făcută doar de către Curtea Supremă de Justiție.

Or, în cazul în care urmează a se interpreta în modul că Curtea Supremă de Justiție decide, în ultimă instanță, în mod discreționar de a sesiza instanța constituțională, atunci instituția excepției de neconstituționalitate își pierde din eficiență, fiind denaturat însuși conținutul acesteia.

Autorul sesizării consideră că norma constituțională, care stabilește competența Curții Supreme de Justiție de a sesiza Curtea Constituțională cu privire la excepția de neconstituționalitate, urmează a fi interpretată astfel încât să permită aplicarea ei în sensul posibilității ridicării excepției de neconstituționalitate de către instanțele judecătorești.

De asemenea, prin sesizare Curții Constituționale i se solicită să se pronunțe și asupra corelației dintre părțile litigiului și instanța de judecată la ridicarea excepției de neconstituționalitate. Or, excepția poate fi ridicată atât de către instanță, cât și de către părțile în proces sau reprezentanții acestora.

În același timp, în practică se atestă situația în care demersul părților privind ridicarea excepției este respins de către instanță, prin încheiere. Normele procesuale, care stabilesc că instanța decide, prin încheiere, ridicarea excepției, sunt interpretate în sensul în care aceasta, la discreția sa, decide de a solicita Curții Supreme de Justiție sesizarea Curții Constituționale.

Prin urmare, refuzul instanțelor judecătorești de a sesiza Curtea, la solicitarea părților în proces, ridică probleme legate de competența exclusivă a Curții Constituționale în materie de jurisdicție constituțională.

Prin Hotărârea nr. 2 din 09.02.2016 pentru interpretarea articolului 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituția Republicii Moldova (excepția de neconstituționalitate), Curtea a statuat că:

1. *În sensul articolului 135 alineatul (1) lit. a) și g) coroborat cu articolele 20, 115, 116 și 134 din Constituție:*

- în cazul existenței incertitudinii privind constituționalitatea legilor, hotărârilor Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova, hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze aflate pe rolul său, instanța de judecată este obligată să sesizeze Curtea Constituțională;

- excepția de neconstituționalitate poate fi ridicată în fața instanței de judecată de către oricare dintre părți sau reprezentantul acesteia, precum și de către instanța de judecată din oficiu;

- sesizarea privind controlul constituționalității unor norme ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze se prezintă direct Curții Constituționale de către judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curților de apel și judecătoriilor, pe rolul cărora se află cauza;

- judecătorul ordinar nu se pronunță asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normelor contestate, limitându-se exclusiv la verificarea întrunirii următoarelor condiții:

(1) obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție;

(2) excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia, sau indică faptul că este ridicată de către instanța de judecată din oficiu;

(3) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei;

(4) nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate.

2. Până la adoptarea de către Parlament a reglementărilor în executarea prezentei hotărâri, sesizarea privind excepția de neconstituționalitate se prezintă Curții Constituționale de către judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curților de apel și judecătoriilor, pe rolul cărora se află cauza, în temeiul aplicării directe a articolului 135 alineatul (1) lit. a) și g) din Constituție și astfel cum au fost explicate în prezenta hotărâre, în conformitate cu considerentele menționate în cuprinsul acesteia și al Regulamentului privind procedura de examinare a sesizărilor depuse la Curtea Constituțională.

Deși, interpretarea art. 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituție este una salutară și acordă un spectru mai larg de pârghii pentru apărarea intereselor în instanță, ea în mod evident contrazice rațiunile Curții inserate în Hotărârea nr. 15 din 06.05.1997 cu privire la interpretarea art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituția Republicii Moldova. Or, contradicțiile se rezumă la 2 aspecte:

- Procedura de ridicare a excepției de neconstituționalitate și de sesizare Curții Constituționale;
- Actele juridice care pot constitui obiect de examinare de către Curtea Constituțională.

Astfel, din perspectiva procedurii de ridicare a excepției de neconstituționalitate și de sesizare Curții Constituționale, Hotărârea nr. 15 din 06.05.1997, fiind fidelă textului Constituției, în particular art. 135 alin. (1) lit. a) și g), reține că în cazul sesizării Curții Constituționale în baza art. 135 alin. (1) lit. a) subiecți cu drept de sesizare pot fi organele indicate în art. 25 din Legea cu privire la Curtea Constituțională (inclusiv Curtea Supremă de Justiție), iar în baza art. 135 alin. (1) lit. g) - exclusiv Curtea Supremă de Justiție în baza propunerii judecătorești ordinare de a sesiza Curtea Constituțională. Mai mult, e cazul să reiterăm și imperativele din Decizia Curții Constituționale nr. 43 din 26.03.2007 care repetă narativul că Curtea Constituțională poate fi sesizată în ordinea ridicării excepției de neconstituționalitate de o instanță judecătorească doar prin intermediul Curții Supreme de Justiție

Or, în contrast cu Hotărârea din 1997, Hotărârea nr. 2 din 09.02.2016 statuează că *sesizarea privind controlul constituționalității unor norme ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze se prezintă direct Curții Constituționale de către judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curților de apel și judecătoriilor, pe rolul cărora se află cauza.*

În continuare, din perspectiva obiectului sesizării Hotărârea nr. 2 din 09.02.2016 limitează spectrul actelor ce pot fi contestate în ordinea ridicării excepției de neconstituționalitate la cele listate în art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, adică: legile și hotărârile Parlamentului, decretele Președintelui Republicii Moldova, hotărârile și ordonanțele Guvernului, precum și tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte. Or, aparent și surprinzător prin Hotărârea din 1997 Curtea Constituțională era mai vizionară în rațiunile sale explicând că noțiunea „actelor juridice”, inserată în art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituție, include acte constitutive de drepturi, emise de autoritățile publice centrale, cu caracter coercitiv, general și obligatoriu pe baza legii și în vederea exercitării ei în scopul nașterii, modificării sau stingerii unor raporturi juridice. Astfel, în partea rezolutivă a Hotărârii din 1997, Curtea Constituțională explică că *dispozițiile art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituția Republicii Moldova relevă una din atribuțiile Curții Constituționale de a se pronunța asupra constituționalității legilor și altor acte normative cu caracter coercitiv, general și obligatoriu (adoptate sau emise de autoritățile publice centrale) ce au incidență asupra examinării unui litigiu de către o judecată ordinară, procedura de control fiind inițiată pe cale de excepție de către această instanță prin intermediul Curții Supreme de Justiție.*

Contradicțiile înveredate urmau să fie soluționate cel puțin prin mecanismul revizuirii hotărârii mai vechi, or, nici o prevedere a Codului Jurisdicției Constituționale sau Legii cu privire la Curte Constituțională, nr. 317 din 1994, nu stipulează că o hotărâre mai nouă primează asupra unei hotărâri mai vechi. Dimpotrivă asemenea cazuri de contradicție trebuie rezolvate conform art. 72 alin. (1) lit. a) din Codul Jurisdicției Constituționale, care reglementează că revizuirea hotărârii și avizului se efectuează numai la inițiativa Curții Constituționale, prin decizie, adoptată cu votul majorității judecătorilor ei, în cazul în care au apărut noi împrejurări, necunoscute la data pronunțării hotărârii și emiterii avizului, dacă aceste împrejurări sunt de natură să schimbe esențial hotărârea și avizul.

Prezumând cumva că mai importantă este Hotărârea nr. 2 din 09.02.2016, ne propunem să verificăm cum funcționează acest mecanism și cum finalmente a fost asimilat de legiuitor, care a fost obligat să opereze modificări legislative, în sensul executării acesteia. Astfel, în rezoluția Hotărârii nr. 2 din 09.02.2016, Curtea indică că *până la adoptarea de către Parlament a reglementărilor în executarea prezentei hotărâri, sesizarea privind excepția de neconstituționalitate se prezintă Curții Constituționale de către judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curților de apel și judecătoriilor, pe rolul cărora se află cauza, în temeiul aplicării directe a articolului 135 alineatul (1) lit. a) și g) din Constituție și astfel cum au fost explicate în prezenta hotărâre, în conformitate cu considerentele menționate în cuprinsul acesteia și al Regulamentului privind procedura de examinare a sesizărilor depuse la Curtea Constituțională.*

Concomitent cu Hotărârea nr. 2 din 09.02.2016, Curtea a emis și o adresă³ (nr. PCC-01/55b) prin care a explicat cu lux de amănunte cum urmează a fi modificată legislația pertinentă, prescripții care au fost finalmente distorsionate de către legiuitor. Astfel, prin textul adresei amintite Curtea a obligat legislativul să modifice normele procesuale civile și penale, care urmează să cuprindă următoarele reglementări:

„La ridicarea excepției de neconstituționalitate și sesizarea Curții Constituționale judecătorul nu poate să se pronunțe asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normelor contestate. Acesta urmează să verifice și să indice doar dacă:

1) obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție;

2) excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia (în cazul în care nu este ridicată de către instanța de judecată din oficiu);

3) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei;

4) nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate.

Încheierea de refuz a ridicării excepției de neconstituționalitate poate fi contestată separat cu recurs.”

Art. 28¹ alin. (1) și (4) din Legea cu privire la Curte Constituțională, nr. 317 din 1994, prevede un termen imperativ de 3 luni de zile pentru implementarea dispozițiilor Curții Constituționale, fie că acestea se regăsesc nemijlocit în hotărâre, fi în adresă. Deși, hotărârea discutată datează încă din 09.02.2016, modificarea art. 12¹ Cod de Procedură Civilă, care amintim se referă la ridicarea excepției de neconstituționalitate, a fost operat abia la 01.06.2018. Însă nici modificările operate nu au redat fidel prescripțiile imperative ale Curții Constituționale. Astfel, prin textul Adresei nr. PCC-01/55b din 09.02.2016, Curtea a obligat legislativul să reglementeze dreptul la un recurs separat contra unei eventuale încheieri de refuz în ridicarea excepției de neconstituționalitate, însă legiuitorul și-a arogat dreptul de a neglija această prescripție, reglementând că *instanța refuză ridicarea excepției de neconstituționalitate printr-o încheiere care poate fi atacată odată cu fondul cauzei*⁴. Cu această ocazie am aminti legislativului că art. 28² din Legea cu privire la Curte Constituțională, nr. 317 din 1994, prevede că neexecutarea, **executarea necorespunzătoare**, împiedicarea executării actelor Curții Constituționale atrag după sine răspunderea prevăzută de legislația în vigoare. În particular, art. 82 alin. (1) lit. c) din Codul Jurisdicției Constituționale prevede că în vederea asigurării exercitării jurisdicției constituționale, se prevede răspundere administrativă, sub formă de amendă de până la 25 salarii minime, pentru (...) neexecutarea hotărârilor și avizelor Curții.

Șirul executărilor necorespunzătoare poate fi completat și cu faptul că în textul Hotărârii nr. 2 din 09.02.2016, Curtea Constituțională a statuat clar că în momentul acceptării excepției de neconstituționalitate, judecătorul dispune, prin încheiere,

³ Noțiunea adresei este reglementată de art. 79 din Codul Jurisdicției Constituționale, care prevede că dacă la examinarea cauzei Curtea Constituțională constată existența unor lacune în legislație ce se datorează nerealizării unor prevederi ale Constituției, ea atrage atenția organelor respective, printr-o adresă, asupra lichidării acestor lacune. Organele sesizate comunică, în termenul stabilit, Curții Constituționale rezultatele examinării adresei.

⁴ Art. 12¹ alin. (4) Cod de Procedură Civilă.

suspendarea procesului. Or, Curtea reține că suspendarea procesului până la soluținarea de către Curtea Constituțională a excepției de neconstituționalitate este necesară pentru a exclude aplicarea normelor contrare Constituției la soluținarea unei cauze. Totuși, legiuitorul a înțeles diferit această rațiune a Curții, reglementând că ridicarea excepției de neconstituționalitate se dispune printr-o încheiere care nu se supune niciunei căi de atac și care nu afectează examinarea în continuare a cauzei, însă până la pronunțarea Curții Constituționale asupra excepției de neconstituționalitate se amână pledoariile.⁵

În continuare, deși Curtea Constituțională s-a expus fără echivoc că sesizarea privind controlul constituționalității unor norme ce urmează a fi aplicate la soluținarea unei cauze se prezintă direct Curții Constituționale de către judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curților de apel și judecătoriilor, pe rolul cărora se află cauza, legiuitorul din nou și-a asumat dreptul de a fi inventiv. Astfel, conform art. 12¹ alin. (5) Cod Procedură Civilă se reglementează că instanța de judecată poate ridica excepția de neconstituționalitate doar dacă (...) cererea de recurs împotriva hotărârii sau deciziei curții de apel a fost declarată admisibilă conform legii. Cu alte cuvinte, dreptul de a ridica excepția de neconstituționalitate la etapa examinării recursului în secțiunea II, este condiționat de trecerea etapei de admisibilitate a acestuia, toate sub rezerva că în ultimii ani Curtea Supremă de Justiție raportează cu mare fast că peste 75% din recursurile civile, formulate în secțiunea II, sunt declarate inadmisibile. Altfel spus, șansa de a opta pentru ridicarea excepției de neconstituționalitate la etapa examinării cauzei la Curtea Supremă de Justiție este cu o 0probabilitate de peste 75% sortită eșecului. Rațiunea de a condiționa exercitarea dreptului de a ridica excepția de neconstituționalitate de depășirea etapei de admisibilitate este una bizară, pentru a nu spune irațională, or, o eventuală constatare a neconstituționalității unei norme pertinente litigiului ar putea în mod determinant să influențeze admisibilitatea și soluția pe fondul unui recurs civil.

Pe segmentul legii procesual penale, modificarea mecanismului de ridicare a excepției de neconstituționalitate a fost operată abia la 03.10.2020, însă fără a condiționa aplicabilitatea instituției de admisibilitate a recursului ordinar. Cu alte cuvinte, ridicarea excepției de neconstituționalitate e valabilă și la etapa examinării admisibilității recursului. O asemenea constatare ridică dubii despre buna-credință a legiuitorului care a gândit să reglementeze distinct excepția de neconstituționalitate în procedura civilă și cea penală. Or, o dată în plus facem apel la Adresa nr. PCC-01/55b din 09.02.2016 care expres învederează faptul că (...) *ținând cont de faptul că instituția excepției de neconstituționalitate urmează a fi reglementată detaliat, se consideră oportun a include în Codul de procedură penală un articol separat, consacrat acestui mecanism, similar Codului de procedură civilă*. Deci, Curtea Constituțională accentuează, cu titlu imperativ, că instituția ridicării excepției de neconstituționalitate trebuie să fie identică atât în textul Codului de Procedură Penală, cât și în cuprinsul Codului de Procedură Civilă.

Astfel, în art. 7 alin. (3) – (3⁴) Cod de Procedură Penală instituția ridicării excepției de neconstituționalitate îmbracă următoarea redacție:

Articolul 7. Legalitatea procesului penal

(3) În cazul existenței incertitudinii cu privire la constituționalitatea legilor și a hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și a ordonanțelor Guvernului, care urmează a fi aplicate în procesul judecării cauzei,

⁵ Art. 12¹ alin. (3) Cod de Procedură Civilă.

instanța de judecată, din oficiu sau la cererea unui participant la proces, sesizează Curtea Constituțională pentru a se pronunța asupra constituționalității acestora.

(3¹) La ridicarea excepției de neconstituționalitate și la sesizarea Curții Constituționale, instanța de judecată nu este în drept să se pronunțe asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității normelor contestate cu prevederile Constituției, limitându-se la verificarea întrunirii următoarelor condiții:

a) obiectul excepției intră în categoria actelor prevăzute la art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție;

b) excepția este ridicată de către una dintre părți sau de reprezentantul acesteia ori de către instanța de judecată din oficiu;

c) prevederile contestate urmează a fi aplicate în procesul judecării cauzei;

d) nu există o hotărâre anterioară a Curții Constituționale având ca obiect prevederile contestate.

(3²) Ridicarea excepției de neconstituționalitate se dispune în termen de 5 zile prin încheiere care nu se supune niciunei căi de atac și care nu afectează continuarea examinării în fond a cauzei. Însă, până la pronunțarea Curții Constituționale asupra excepției de neconstituționalitate, dezbaterile judiciare se suspendă, cu excepția examinării demersurilor privind măsurile procesuale de constrângere. Instanța de judecată este obligată să sesizeze Curtea Constituțională în termen de 5 zile de la data emiterii încheierii.

(3³) Dacă nu sunt întrunite cumulativ condițiile indicate la alin. (31), instanța de judecată refuză, prin încheiere, ridicarea excepției de neconstituționalitate. Încheierea instanței de judecată este definitivă, însă argumentele privind dezacordul cu aceasta pot fi invocate în apel sau, după caz, în recurs împotriva hotărârii în fond.

(3⁴) Ridicarea excepției de neconstituționalitate în procedura controlului judiciar al procedurilor prejudiciare nu suspendă examinarea cererilor, a demersurilor, a plângerilor și a recursurilor.⁶

Odată admisă cererea de ridicare a excepției de neconstituționalitate, aceasta, precum indică Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 09.02.2016 pentru interpretarea articolului 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituția Republicii Moldova (excepția de neconstituționalitate), urmează algoritmele Regulamentului privind procedura de examinare a sesizărilor depuse la Curtea Constituțională. Regulamentul în cauză a fost aprobat prin Decizia Curții Constituționale nr. AG - 3 din 03.06.2014, fiind imediat modificat după emiterea Hotărârii nr. 2 din 09.02.2016, textul acestuia fiind completat cu reglementări distincte despre procedura examinării excepțiilor de neconstituționalitate.⁷ Și când zicem distincte, spunem că sesizările formulate în ordinea ridicării excepției de

⁶ Alin. (3⁴) a fost introdus în textul art. 7 Cod de Procedură Penală abia la data de 22.08.2023, prin Legea nr. 245 din 31.07.2023 pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului de procedură penală și a Codului contravențional). Astfel, admiterea cererii de ridicare a excepției de neconstituționalitate la etapa urmăririi penale nu suspendă, și aparent nu amână, examinarea cererilor, a demersurilor, a plângerilor și a recursurilor de către judecătorul de instrucție.

⁷ [Decizia Curții Constituționale Nr. 1 din 09-02-2016 pentru modificarea și completarea Regulamentului privind procedura de examinare a sesizărilor depuse la Curtea Constituțională.](#)

neconstituționalitate urmează alte proceduri și termene decât cele formulate în ordinea art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție.

În mod particular accentuăm că Constituția, Legea cu privire la Curtea Constituțională, nr. 317 din 1994 și Codul jurisdicției constituționale din 1995, similar cu Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 9 februarie 2016, admit doar 4 condiții în virtutea cărora Curtea Constituțională este obligată să accepte examinarea excepției de neconstituționalitate:

- a) Dispozițiile în litigiu sunt direct legate de cazul în curs de examinare.*
- b) Dispozițiile nu au făcut obiectul unei hotărâri anterioare a Curții.*
- c) Excepția de neconstituționalitate este ridicată de unul dintre litiganți.*
- d) Dispozițiile în litigiu sunt inserate într-o lege, o hotărâre a parlamentului, un decret prezidențial, o ordonanță sau hotărâre guvernamentală sau un tratat internațional.*

Când sunt îndeplinite aceste 4 condiții, președintele Curții Constituționale, în baza alin. (4) și (5) din articolul 19 din Codul jurisdicției constituționale, desemnează un judecător responsabil de pregătirea cauzei, care are un termen de 60 de zile să realizeze acțiunile necesare pentru pregătirea audierii cauzei. Art. 32 din Legea cu privire la Curtea Constituțională stabilește o limită de 6 luni pentru examinarea cazului. De fapt, în această perioadă de 6 luni trebuie să aibă loc audierea publică a cazului. Contrar acestor dispoziții imperative, Regulamentul privind procedura de examinare a sesizărilor depuse la Curtea Constituțională, aprobat prin Decizia nr. AG-3 din 2014 (modificat în 2016), care este un act de uz intern al Curții, prevede o procedură radical diferită de cea reglementată de legislație. Astfel, prin litera d) din articolul 28 al respectivului regulament, Curtea Constituțională, fără nici o dispoziție legală, a admis încă o condiție de admisibilitate a unei sesizări, în sensul că o sesizare trebuie acceptată pentru examinare numai dacă este una întemeiată. Mai mult, articolul 19 din regulamentul menționat afirmă că judecătorul raportor are un termen de 60 de zile nu pentru pregătirea cauzei pentru audierea publică, ci pentru a pregăti o notificare de admisibilitate pe baza căreia Curtea va decide dacă sesizarea urmează să fie examinată sau nu, inclusiv faptul dacă sesizarea este una fondată sau nefondată.

În acest sens, este necesar să accentuăm că art. 44 din Codul Jurisdicției Constituționale din 1995, reglementează că judecătorul raportor este într-adevăr obligat să emită un aviz legat de examinarea preliminară a cazului. Or, nici o dispoziție a Codului nu prevede că judecătorul raportor ar trebui să examineze admisibilitatea sesizării, inclusiv și faptul dacă sesizarea este una întemeiată sau vădit nefondată. Dimpotrivă, același art. 44 reglementează faptul că președintele Curții transmite documentele pentru audierea Curții. Este adevărat, în cadrul acestei ședințe, Curtea are dreptul să nu porceadă la examinarea fondului cauzei, ci să sisteze procesul, dar nu pe motivul condițiilor de admisibilitate, ci pe baza unor probleme de încetare. În acest context, art. 60 din Codul Jurisdicției Constituționale, prevede că Curtea poate sista procesul din motive de încetare dacă:

- a) sesizarea este retrasă,*
- b) sesizarea nu ține de competența organelor și persoanelor care au făcut-o,*
- c) soluționarea sesizării nu intră în competența Curții Constituționale,*
- d) excepția de neconstituționalitate a actului normativ contestat este rezolvată,*

- e) *există o hotărâre anterioară a Curții Constituționale în problema dată,*
- f) *se înregistrează paritate de voturi la adoptarea hotărârii, deciziei sau avizului (aplicabilă numai după ce a avut loc audierea).*

Datorită faptului că lista este una exhaustivă, este ușor de observat că caracterul nefondat al sesizării nu este o problemă de sistare a procesului și nu împiedică examinarea cauzei în cadrul unei ședințe publice. Astfel, respingerea unei sesizări ca vădit nefondată nu trebuie decisă la examinarea preliminară a cazului, ci după audierea completă a cauzei. Prin urmare, Curtea nu poate examina problema caracterului nefondat, decât printr-o hotărâre, nu printr-o decizie. Articolele 61-63 din Codul jurisdicției constituționale definesc două tipuri de acte emise de Curte în cazurile legate de contestare a dispozițiilor neconstituționale. Printr-o hotărâre, Curtea soluționează problema de neconstituționalitate a actului reflectată în limita unei sesizări, în timp ce deciziile sunt adoptate în chestiuni direct indicate de lege (cum ar fi sistarea). Reiterăm, nici o dispoziție legală nu prevede că admisibilitatea sau caracterul nefondat al unei sesizări sunt soluționate printr-o decizie. Or, în practică, excepția de neconstituționalitate înaintată Curții Constituționale este respinsă pe baza unei decizii și nu a unei hotărâri a Curții, care trebuie emisă doar după o audiere autentică a cauzei.

În ipoteza în care titlul actului emis de Curte poate fi considerat o simplă formalitate, e de remarcat că orice decizie de inadmisibilitate nu trece testul de transparență și publicitate. Astfel, articolul 13 alineatele (3) și (4) din Codul Jurisdicției Constituționale reglementează faptul că toate actele Curții sunt pronunțate public, fără excepții pentru așa-numitele decizii de admisibilitate. Ora și ordinea audierii sunt anunțate public. În toate cazurile de emitere a deciziilor de inadmisibilitate nu a fost făcut și nici nu se face nici un anunț public despre desfășurarea unei ședințe, unde se va audia autorul sesizării. Iar deciziile sunt pronunțate în ședința închisă a Curții. Și din nou acest proces netransparent are loc într-o ședință închisă din cauza prevederilor aceluiași Regulament citat anterior. Astfel, articolul 24 din regulamentul nominalizat prevede că admisibilitatea sesizării este decisă în ședință închisă, fără participarea părților interesate.

Pe de altă parte, caracterul nefondat al unei sesizări nu poate fi o problemă de admisibilitate, doar pentru simplul motiv că noțiunea de admisibilitate nu are un temei de reglementare în Constituție, Legea cu privire la Curtea Constituțională, nr. 317 din 1994 sau în Codul jurisdicției constituționale din 1995. Probabil dezideratul a fost copiat din art. 35 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului, care, printre altele, folosește inclusiv noțiunea unei plângeri vădit nefondate. Or, reglementările legale pe baza cărora funcționează Curtea Constituțională nu includ astfel de dispoziții specifice. Instituțiile de admisibilitate și sesizării nefondate nu au fost reglementate de legiuitorul național, care, de altfel, nu a delegat competențe speciale Curții Constituționale pentru emiterea unor acte normative de aplicare generală. Caracterul futil al noțiunii de admisibilitate este demonstrat și prin Studiul de acces individual la justiția constituțională, nr. 538/2009, efectuat în perioada 17-18 decembrie 2010, de către Comisia de la Veneția⁸. Astfel, Comisia a concluzionat că reglementări specifice privind admisibilitatea unei sesizări există în multe din statele membre și observatoare ale Comisiei de la Veneția. *De exemplu, în Moldova, unde instanța constituțională poate respinge o sesizare la etapa preliminară*

⁸ [EUROPEAN COMMISSION FOR DEMOCRACY THROUGH LAW \(VENICE COMMISSION\) - DRAFT STUDY ON INDIVIDUAL ACCESS TO CONSTITUTIONAL JUSTICE, Study N° 538 / 2009](#)

pe motiv de erori de procedură sau de lipsă de competență a curții constituționale. Cu alte cuvinte, o sesizare nefondată nu trebuie considerată ca fiind o problemă de admisibilitate (pagina 35 din studiu).

În concluzie, lipsirea autorului sesizării de dreptul la audiere publică a cazului sesizat, completată de o decizie emisă în limitele unei proceduri, care nu are nici un temei legal, duce la încălcarea dreptului la un proces echitabil.

În acest sens, venim să accentuăm că articolul 6 CEDO, interpretat în ansamblu, garantează dreptul persoanei de a participa efectiv la procesul său. Acesta include, nu doar dreptul de a fi prezent, dar și de a asculta și a urmări procesul (a se vedea, spre exemplu, *Stanford v. the United Kingdom*, hotărâre din 23 februarie 1994, Seria A nr. 282-A, § 26; *Barbera, Messegue and Jabardo v. Spain*, hotărâre din 6 decembrie 1988, Seria A nr. 146, § 78). Acest drept face parte din esența conceptului procedurii contradictorii (a se vedea *Colozza v. Italy*, hotărâre din 12 februarie 1985, Seria A nr. 89, § 27). Cu alte cuvinte, necesitatea respectării procedurilor de audiere publică este una imperativă pentru a decide legalitatea procesului per ansamblu. Încălcarea acestor norme duce la ilegalitatea deciziei emise, indiferent de calitatea motivării ei.

Pentru comparație, până la adoptarea Regulamentului privind procedura de examinare a sesizărilor depuse la Curtea Constituțională, aprobat prin Decizia nr. AG-3 din 2014, cota Deciziilor din totalul actelor emise de Curtea Constituțională nu depășea 38%. Or, din 2016, acestea au atins indicele de 69%, majoritatea absolută fiind deciziile de inadmisibilitate (cel puțin peste 55% din totalul actelor emise). Hotărârile pe fond au rămas să fie în minoritate (17% – 22% din totalul actelor emise). [Analiza statistică a deciziilor emise în perioada 1996 – 2020 o anexăm.](#)

Abundența deciziilor de inadmisibilitate generează autentice impedimente în accesarea Curții Constituționale. Or, deși Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 09.02.2016 statuează clar că pentru a accepta o cerere de ridicare a unei excepții de neconstituționalitate nu trebuie să existe o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate, faptul existenței unei decizii anterioare este des utilizat de către instanța, care trebuie să decidă asupra ridicării, ca circumstanță care justifică refuzul sesizării Curții Constituționale.

Abuzul instanțelor de drept comun e alimentat chiar de către Curtea Constituțională, care prin [Hotărârea Nr. 20 din 09.07.2020](#) a egalat în valoare toate actele ce le emite. Cu alte cuvinte, deciziile au devenit la fel de importante ca hotărârile.

Deși, în alineatele anterioare am argumentat distincția dintre hotărârile și deciziile Curții Constituționale, Hotărârea Nr. 20 din 09.07.2020 pentru interpretarea articolelor 134 alin. (1) și (2), 136 alin. (3) și 140 alin. (2) din Constituție a obturat normele legislative, făcându-le sterile și caduce. În particular, în limitele hotărârii aminte, Curtea reține:

„34. Textul „hotărârile Curții Constituționale” din articolul 140 alin. (2) din Constituție nu distinge nici în funcție de tipurile actelor pe care Curtea le pronunță (hotărâre, decizie, aviz), nici în funcție de conținutul acestora, ceea ce conduce la concluzia că toate actele Curții pronunțate în exercitarea competențelor sale constituționale sunt definitive. Noțiunea de „hotărâre” este una generală și cuprinde toate tipurile de acte ale Curții: hotărâre, decizie, aviz. Indiferent de denumirea lor, actele respective sunt definitive și nu pot fi atacate. Astfel, textul „hotărârile Curții

Constituționale” din articolul 140 alin. (2) din Constituție în accepțiunea de acte adoptate de Curtea are în vedere hotărârile, deciziile și avizele pronunțate de Curte în exercitarea competențelor sale constituționale.

35. Prin urmare, Curtea reține că Constituția nu face o distincție între hotărârile adoptate de Curtea Constituțională în exercitarea competențelor prevăzute în Constituție, fie că acestea sunt reglementate în articolul 135 alin. (1), fie în articolul 136 alin. (3) din Legea Supremă.

36. Constituanta a stabilit în articolul 140 alin. (2) exact același statut constituțional pentru toate hotărârile adoptate de Plenul Curții Constituționale referitoare la problemele care sunt atribuite în competența sa exclusivă de către Constituție, și anume că acestea „sunt definitive și nu pot fi atacate”.

37. Curtea reține că, indiferent de natura hotărârilor Curții, ele își produc efectele pe care Constituția le conferă în raport cu atribuția exercitată de Curte, forța lor juridică neputând fi contestată sau confirmată de nimeni (a se vedea HCC nr. 5 din 25 februarie 2020, § 140; HCC nr. 9 din 26 martie 2020, § 62). ”

Accentuăm că scopul Hotărârii Nr. 20 din 09.07.2020 trebuia să se rezume la explicarea caracterului irevocabil al actelor Curții și nu la egalarea regimului juridic aplicabil acestora.

Mai mult, deciziile de inadmisibilitate au constituit chiar și sursa unor crize politice. Cu riscul de a devia de la subiectul de bază e cazul să ne amintim de „mica revoluție” din 08 iunie 2019. Circumstanțele zilei menționate sunt importante din punct de vedere juridic, deoarece în ziua precedentă Curtea Constituțională a mai născut un soi de act de mare importanță națională și mică valoare juridică. În particular, e vorba de [Decizia de inadmisibilitate nr. 83](#) prin care Curtea și-a propus indirect să interpreteze noțiunea de 3 luni din art. 85 alin. (1) din Constituție, termen-limită de formare a Guvernului. Decizia a fost emisă în contextul [sesizării Nr. 102b din 22 mai 2019](#), formulată de Președintele Igor Dodon, prin care acesta cerea interpretarea Constituției, sub următorul aspect: „*Dacă termenul de trei luni prevăzut de articolul 85 alin. (1) din Constituție, termen în care Parlamentul nou ales se află în imposibilitatea formării Guvernului sau procedura de adoptare a legilor este blocată, se calculează de la data validării alegerilor parlamentare sau de la data constituirii/întrunirii legale a Parlamentului?*”. Astfel, magistrații Curții fără ca cineva să le solicite acest lucru s-au apucat să clarifice sensul noțiunii de 3 luni, care fie echivalează cu 90 zile, fie variază în dependență de luna concretă sau caracterul bisect al anului de referință. În rezultat, Curtea a optat pentru prima variantă și a zis că termenul de formare a Guvernului a expirat la 07 iunie 2019, iar legislativul s-a făcut adept al celeilalte opțiuni și s-a apucat să formeze Guvernul la 08 iunie 2019. Ceea ce a urmat e demn de un scenariu de film: Curtea suspenda președintele ales, constata circumstanțele de dizolvare a parlamentului, iar deputații coalițați investeau guvernul și adoptau declarații tari despre caracterul capturat al republicii. Deznodământul acestei epopei coincide cu data de 15 iunie 2019, când Curtea Constituțională a emis [Hotărârea nr. 16](#) prin care și-a revizuit actele emise în săptămâna precedentă, inclusiv Decizia de inadmisibilitate nr. 83 din 07 iunie 2019. Aici, cei cu diplomă de jurist, ar obiecta: *Stimabile, cum e posibil să revizui o decizie prin hotărâre?!* Întrebarea e una logică, în contextul în care art. 72 alin. (1) din Codul Jurisdicției Constituționale prevede clar că revizuirea hotărârii și avizului se efectuează numai la inițiativa Curții Constituționale, prin **decizie**. Adică, revizuirii se spun numai

hotărârile și avizele, iar însuși revizuirea se face prin **DECIZIE**. La 15 iunie 2019, Curtea însă a hotărât să schimbe macazul, zicând că și o decizie poate fi revizuită, iar revizuirea poate fi făcută prin hotărâre. E precum ai îmbrăca mănușile pe picioare, iar ciorapii pe mâini; oricum ambele sunt din lână și fac cald la degetele. Dincolo de ironia subiectului, circumstanțele din perioada 7 – 15 iunie 2019, demonstrează o dată în plus că găselnița cu denumirea „inadmisibilitate” nu e decât o beletristică, ridicată la rang de normativitate, fiind o literatură extrem de periculoasă și care poate produce consecințe iremediabile. Apropos Decizia de inadmisibilitate nr. 83 din 07 iunie 2019 a fost cumva revizuită și anulată, însă sesizarea Nr. 102b din 22 mai 2019 așa și a rămas neexaminată (printre altele...).

În același context, analiza actelor Curții Constituționale demonstrează că nu există o practică uniformă și constată a Curții. Cu alte cuvinte, dacă subiectul este calificat drept unul inadmisibil, e posibil ca la o distanță scurtă de timp să se constate că norma supusă controlului constituționalității este într-adevăr neconstituțională... E cazul particular al [Sesizării nr. 1571g din 23.12.2016 privind excepția de neconstituționalitate a prevederilor art.335 din Codul Penal](#), prin care s-a contestat *inter alia* constituționalitatea „urmărilor grave” din art. 335 alin. (1¹) Cod Penal, care incrimina folosirea intenționată de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală ori care lucrează pentru o astfel de organizație a situației de serviciu, a bunurilor organizației în interes material, în alte interese personale sau în interesul terților, direct ori indirect, dacă aceasta s-a soldat cu **urmări grave**. În speță, era contestată valența constituțională a noțiunii de „urmări grave”. Prin Decizia de inadmisibilitate nr. 95 din 21.09.2017, Curtea a reținut că „*urmările grave*” *constituie o circumstanță agravantă, prevăzută de art. 77 alin. (1) lit. b) din Codul penal, circumstanță care urmează a fi apreciată de instanța de judecată reieșind din faptele particulare ale fiecărui caz în parte. În lumina celor expuse, Curtea reține că excepția de neconstituționalitate este neîntemeiată și nu poate fi acceptată pentru examinare în fond*. La 2 ani distanță, prin [Hotărârea din 17.10.2019 privind controlul constituționalității unor prevederi din articolele 189 alin. \(3\) lit. f\), 307 alin. \(2\) lit. c\), 327 alin. \(2\) lit. c\), 329 alin. \(1\) și alin. \(2\) lit.b\) și din articolul 335 alin. \(1¹\) din Codul penal](#), Curtea a declarat neconstituțional textul „acțiunile prevăzute la alin. (1), soldate cu urmări grave” din articolul 335 alin. (1¹) din Codul penal⁹.

Sintetizând cele analizate supra trebuie cu regret să constatăm că ceea ce trebuia să fie un pas spre deblocarea accesului la Curtea Constituțională, finalmente s-a calcinat într-o serie de texte legislative și o practică, care face la fel de anevoioasă accesarea Curții precum și până adoptarea Hotărârii Nr. 2 din 09.02.2016. Or, până la data hotărârii menționate împiedicarea sesizării Curții Constituționale se făcea prin prisma instanțelor de drept comun și Curții Supreme de Justiție, iar actualmente acest rol a fost îmbrățișat chiar de către Curtea Constituțională a cărei discreție și proceduri nu au o argumentare legislativă suficientă. Or, refuzarea examinării sesizărilor formulate în ordinea ridicării

⁹ E de notat că motivarea [sesizării nr. 109g din 05.06.2019](#), prin care repetat s-a solicitat verificarea constituționalității art. 335 alin. (1¹) Cod Penal s-a limita la următorul pasaj: *Prin prezenta sesizare solicit Curții Constituționale a RM verificarea corespunderii constituționalității a sintagmei „soldate cu urmări grave”, care se conține în dispoziția art.335 alin.(1¹) Cod Penal al RM, deoarece contravine flagrant prevederilor art.6 paragraful 1 și art.7 paragraful 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și a prevederilor art.1 alin.(3), art.22 și art.23 din Constituția Republicii Moldova.*

excepției de neconstituționalitate, sub rezerva inadmisibilității lor, reprezintă o gravă și impardonabilă ingerință în dreptul la un proces echitabil.

Această stare de lucruri sigur că nu poate fi acceptată. Astfel, pentru a redresa situația Parlamentul cel puțin trebuie să opereze de urgență modificări la Codul Jurisdicției Constituționale cu reglementări clare și exhaustive, care să configureze procedura de admisibilitate. La rândul său Curtea Constituțională ar trebui să renunțe la practica examinării prealabile ale sesizărilor în ședințe închise și neanunțate public, iar pentru a putea prelucra un număr mai mare de sesizări urmează a fi deblocat procesul de selectare și angajare a judecătorilor-asistenți. Or, deși art. 35 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, nr. 317 din 1994, reglementează drept obligatorie suplinirea funcțiilor de judecători-asistenți, concursul pentru selectarea acestora nu a mai fost organizat mai bine de un deceniu.